

Адыгэ мажэ

№ 186 (19700)

2010-рэ илэс

БЭРЭСКЭЖЪЫЙ
ЮНЫГЪОМ и 22-рэ

ОСЭ ГЪЭНЭФАГЪЭ ИЭП

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

Дунэ инвестиционнэ форумэу «Шъачэ-2010-рэ»

Гугъаплэхэм къэшъыпкъэжъыху аублагъ

Зичэзыу я IX-рэ Дунэ экономическэ форумэу къалэу Шъачэ джырэблагъэ щыкӀуагъэм Адыгеир хэлэжъагъ. Ащ сомэ миллиард 14,8-рэ зыосэ инвестиционнэ зэзэгъыныгъэ II щыкӀэтхагъэх. Ахэм ащыщху 9-м Адыгэ Республикэм и Президент ыкӀи 2-м МыекӀуапэрэ Адыгэкалэрэ япашхэр акӀэтхагъэх. ЗэкӀэмкӀи форумым Адыгеим сомэ миллиард 22,2-рэ зыосэ инвестиционнэ предложение 33-рэ ыкӀи инвестиционнэ площадкэ 77-рэ къыщигъэлъэгъуагъ.

Адыгэ Республикэм ипашхэм зэралгытэрэмкӀэ, зэзэгъыныгъэу зыкӀэтхагъэхэр щыӀэныгъэм къыщыпкъэжъыщтых ыкӀи инвесторхэм Иоф адэшлэгъэнымкӀэ опытуу щыӀэ хуыгъэм ар къегъэшъыпкъэжъы. Сыда плӀомэ бизнесым хэхъоныгъэ егъэшлэгъэнымкӀэ тиреспубликэ чыплӀэшлоу зэрэщытыр инвесторхэм къагъурыуагъ. Непэ зэрэщытымкӀэ, инвесторхэм тиреспубликэ сомэ миллиард 39-рэ фэдиз алэ къыщырагъахъ.

Мы тхыгъэмкӀэ инвестиционнэ зэзэгъыныгъэ пстэуми ягугъу къэтшӀынэу мыхуыгъэми, Адыгеим иагропромышленнэ комплекс хэхъоныгъэхэр езыгъэшлӀыштхэ ыкӀи щэч хэмьлэу ылапсэ зыгъэпытэшт инвестиционнэ предложение заулэм кӀэкӀэу ягугъу къэтшӀын тлӀэкӀышт.

Адыгэ Республикэм экономикэ хэхъоныгъэхэмкӀэ ыкӀи сатыумкӀэ и Министерствэ къызэрэщыталауагъэмкӀэ, инвестиционнэ предложение 11-у

зыкӀэтхагъэхэм ащыщху 3-р агропромышленнэ комплексым хэхъоныгъэхэр егъэшлӀыгъэнхэм епхыгъэх. Ащ нафэ къэшлӀы мы отраслэм ипозициехэр экономическэ форумым къызэригъэпытагъэхэр.

Зэзэгъыныгъэхэм зыкӀэ ащыщ былымышхъэ 4800-рэ зыща-лыгъышт молочно-товарнэ фермэ МыекӀуапэ пэмычыжъэу гъэпсыгъэныр зыгъэнафэрэр. Проектым уасэу илэр сомэ миллиарди 4-м зэрэнэсырэм нафэ къэшлӀы мыр шлогъэ ин къэзытышт объект зэтегъэпсыхагъэу зэрэщытыштыр. Илгъэс къэс ащ щэ тонн мин 50-рэ лы тонн мини 3-рэ къыщахыжъышт. Адыгеим икӀэлэ шхъалэ щыпсэхуэрэр зыфэныкыоштхэм фэдиз продукция ащ къытышт.

Джащ фэдэу Шэуджэн районым ипсэупӀищ мега-фермэм ИофшӀэныр ащыригъэжъышт. Ащ игъэпсын инвестициеу хэхъащтыр сомэ миллион 700-м нэсы. Агропромышленнэ комплексым епхыгъэ ящэнэрэ зэзэгъыныгъэу зигугъу къэшлӀы-

гъэн фаер пцэжъые лъэпкъэу форе́лыр зыщагъэбэгъошт пцэжъыепромышленнэ комплексу МыекӀопэ районым инвесторхэм шагъэпсыштыр ары. Ащ игъэлэжъэни республикэм ыкӀи районым яэкономикэ щылаклэ хэхъоныгъэшлӀу фишлӀышт.

ЗэкӀэми анахъ мылӀкушхом тельытгъэ инвестиционнэ проектэу Адыгеим къалэу Шъачэ къыщигъэлъэгъуагъэр илгъэспсаум Иоф ышӀэным тельытгъэ къушхъэ климатическэ курортэу Лэгъо-Накъ ары. Джырэклэ ащ ехыплӀэгъэ зэзэгъы-

ныгъэ зыми къадишлӀыгъэгоп, ау экономическэ форумым хэлэжъагъэхэм ащыщхэм ашлогъэшлӀэгъонэу проектым аналэ къытырадзагъ. Ахэм ахэтых Урысыем ыкӀи ІэкӀыб хэгъэгъу хэм ащылэжъэрэ банкхэр.

СЭХЪУТЭ Нурбий.

НыбжъыкӀэхэр зэгурыӀонхэм пае

Тыгъуасэ МыекӀопэ къэралыгъо университетым ихъэкӀагъэх МыекӀуапэ ипрокурорэу Андрей Фатиныр, АР-мкӀэ МВД-м экстремизмэм иуцуцжыгъэнымкӀэ и Гупчэ ипашхэ игуадзэу Бгъошэ Хъалидэ, МыекӀуапэ и УВД иштаб ипашхэ, милицием иподполковникэу Станислав Малявиныр, АР-м лъэпкъ ИофхэмкӀэ, ІэкӀыб къэралхэм ащыпсэурэ тилӀэпкъэгъухэм адырлэ зэпхыныгъэхэмкӀэ ыкӀи къэбар жъуыгъэм иамалхэмкӀэ и Комитет итхъаматэу ЖакӀэмыкӀо Вячеслав, АР-м ныбжъыкӀэ ИофхэмкӀэ и Комитет ипашхэу Къэрэтэбэнэ Мыхъамодэ, Ингуш Республикэм илыкӀлоу АР-м щыӀэу Барахоев Ахъмэд, Чэчэн Республикэм илыкӀлоу Хамзатханов ТӀэхыр, Дагъыстан илыкӀлоу Асылдаров Чунан.

ЗэлукӀэгъур зэришагъэ университетым иректорэу Блэгъожъ Хъазрэт.

Студентхэм алулӀэхуэ, адэгъушӀлӀэхуэ зыкӀэхуыгъэр джырэблагъэ ныбжъыкӀэхэм азыфагу къытэджэгъэгъэ бырсырыр ары. Ащ фэдэ къэмыху-жынымкӀэ амалэу щыӀэхэм зэлукӀэгъум щызэдъаусагъэх. ХъакӀэхэм ыкӀи студентхэм анэмыкӀэу зэлукӀэм хэлэжъагъэх проректорхэр, факультетхэм япашхэр, кӀэлэгъаджэхэр ыкӀи нэмыкӀхэр.

Къэгъушылагъэ пэпчэ студентхэм агу лъылӀэсэу, шъэбэгъэ-рэхъатыгъэ хэлэу, ежъыгъыгъэхэм афагъадэхэзэ, ныбжъыкӀэхэм зафагъэзагъ. Шумрэ емрэ зэхэфэу зырагъэсэн зэрэфаер агурагъэӀонэу пылгыгъэх, зы хуыгъэ-шӀэгъэ дэйклэ ящыӀэныгъэ къызэпы-

ригъэзэн зэрилӀэкӀыштыр алауагъ.

Республикэм щымыщхуэ къэгъушылагъэхэм зэлукӀэм мэхъанэшхо ратыгъ, Урысыем инэмыкӀ чыплӀэхэм правохуымэкӀо органхэм ащ фэдэ

Иофхъабзэхэр ащызэхашхуэ щымыгъуазэхуэ къалауагъ.

ЗэлукӀэгъур зэрэкӀуагъэр нахъ игъэкӀлотыгъэу къыхэтыутышт.

СИХЪУ Гоцнагъу.

Сурэтхэр Іэшынэ Аслъан къытырихыгъэх.

Илъэсныкъо Юфшлагъэхэр зэфахысыжыгъэх

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм игъэмфэ зыгъэпсэфыгъо палатэ кызыщысыштым дэж Парламентым псэолъэшнымыкIэ, транспортнымкIэ, связымкIэ ыкIи унэ-коммунальнэ хызымэтымкIэ и Комитетэу Шъхэлэхэ Аскэр зипашэм илъэсныкъо Юфшлагъэхэр шызэфакъысыжыгъагъэх. Ащ кызырэгъуагъэмкIэ, зипэшэ комитетым еж нэмыкIэу депутатиплI хэт: М. Ордэныр, А. ДзэлIыр, Г. Дудиновыр ыкIи А. Марченкэр. 2010-рз илъэсым иапэрэ КIэлъэныкъо комитетым зэхэсыгъуиплI илагъ ыкIи ахэм Юфыгъуих щатэгущылагъэх. Депутат пстэури ахэм чанэу ахэлъжагъэх.

Комитетым хэтхэр анахъэу зыхаплъэхэрэр ыкIи зэшIахыхэрэр псэолъэшныным, транспортым ыкIи унэ-коммунальнэ хызымэтым япхыгъэ Юфыгъохэр ары. Джащ фэдэу федеральнэ законопроектхэу къалъагъэIэсыгъэхэми ахэплъагъэх, яшIошIхэр къаралоллагъэх.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм хэбзыхъухан ЮфшIэнымыкIэ зыхыгуцогъэ планым тегъэпсыкIыгъэу комитетыр зыфэгъэзэгъэ лъэныкъохэмкIэ агъэнфэгъагъэхэр зэрэпсауу агъэцIкIэнхэу хъугъэп. ГушылIэ пае, Къэралыгъо Советым — Хасэм и депутатэу Мырзэ Джанбэч КIэщакIо зыфэхуыгъэ законопроектэу «Унэе таксомоторхэмкIэ Адыгэ Республикэм шыпсэухэрэм яфэло-фашIэхэр афэгъэцIкIэгъэнхэм ехылагъэ» зыфилоу Шъхэлэхэ Аскэр зипэшэ комитетымкIэ пхырагъэкIынэу шытыгъэм хэплъэнхэм ыкIи уасэ къыфашыным пае зифэшшошэ хэбзэ органхэм зафарагъэхым Адыгэ Республикэм и Президент законопроектым къыдыригъэштагъэп.

Джащ фэдэу Къэралыгъо Советым — Хасэм и Правовой гъэорышIапIи законопроектыр мытэрэзу ылытагъ. Ащ ыпкIэ кыкIэу ащ Юф дзэшыIэжышIт куп агъэнфэгъагъ. Ащ зэхэсыгъуиплI илагъ ыкIи законопроектым КIэщакIо фэхуыгъэ депутатим Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Регламент ия 95-рз статья тегъэпсыкIыгъэу законопроектым тхыкIэу иIэр зэхэбжыгъэнхэу ыкIи ятIонэрэу къарихылаIэнхэу игъоу фалъэгъуагъ. КIатхыкIыжыгъэ законопроектым комитетым Юф дешIэ.

Тызыхэт илъэсым иапэрэ мзэиш комитетым кыгъэхъазырыгъэ законопроектхэу «Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм къэралыгъо мылIкур шыгъэорышIэгъэным ехылагъэ» зыфиIорэм ия 5-рз статья зэхэбжыгъэнхэр фэшIыгъэнхэм фэгъэхыгъэ» ыкIи «Адыгэ Республикэм и Законэу «Административнэ правуэкIонегъэхэм яхылагъэ» зыфиIорэм зэхэбжыгъэнхэр фэшIыгъэнхэм ехылагъэ» зыфиIохэрэр Парламентым ыштагъэх. Апэрэ законопроектыр законхэм КIэщакIо афэхуыным ехылаIэгъэ фитыныгъэу иIэхэм атегъэпсыкIыгъэу Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет кыгъэхъазырыгъэ, Парламентым къырихылагъэ. Урысые Федерацием и Унэ кодекс ия 13-рз статья зэригъэнафэрэм тегъэпсыкIыгъэу законопроектыр зэхагъэуцагъ. Ащ къызэриIорэмкIэ, Урысые Федерацием и субъект икIэралыгъо хэбзэ органхэм яфитыныгъэхэм ахэхэ Урысые Федерацием и субъект фэшIыкIэ гъэпсыгъэ иунэ фонд хэхэрэ псэуалъэхэр зэраратыхэрэ шIыкIэр гъэнфэгъэнхэр.

Урысые Федерацием КъэлэгъэпсынымыкIэ икодексэу 2004-рз илъэсым тыгъэгъазэм и 28-м аштагъэм кIуачIэ иIэ зэрэхуыгъэм кыхэхIэу, ащ ыгъэнфэрэ положениехэм Адыгэ Республикэм и законэу «Административнэ правуэкIонегъэхэм яхылагъэ» зыфилоу 2004-рз илъэсым мэлъыфэгъэм и 19-м номерэу 215-р зытэтэу аштэгъагъэр адистэу гъэпсыжыгъэн ыкIи законом зэпэуцужыныгъэу хэлъыгъэр дэгъэзыжыгъэн фаеу шытыгъ. А гухэлъым пае ятIонэрэ законопроектыр комитетым Парламентым изэхэсыгъо кыхылыгъэгъагъ. Ар ашти, республикэ законыр федеральнэ законом зэрэпэуцужышIтыгъэр дагъэзыжыгъэ.

ПсэолъэшнымыкIэ, транспортымкIэ, связымкIэ ыкIи унэ-коммунальнэ хызымэтымкIэ комитетыр КIэщакIо фэхуи, Къэралыгъо Советым — Хасэм изэхэсыгъо шытегушIагъэх ыкIи аштагъ «Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм унэ-коммунальнэ хызымэтымкIэ иорганизациехэм Адыгэ Республикэм ичIыплэ гъогу фонд хэхэрэ хэбзIахыгъэр ямыгъэтыгъэнхэр» зыфиIорэм ия 2-рз статья зэхэбжыгъэнхэр ыкIи гъэтэрэзыжыгъэнхэр фэшIыгъэнхэм фэгъэхыгъэ» зыфиIорэр.

Комитетыр КIэщакIо фэхуи, 2010-рз илъэсым гъэтхалэм Къэралыгъо Советым — Хасэм иIэгъэ зэхэсыгъом «Правительствэ сыхъатым» тегъэпсыкIыгъэу депутатхэр шедэIугъагъэх бэу зэхэт унэхэр зытет чIыгухэм ягъунапкъэхэр гъэнфэгъэнхэм, кадастрэ учетыр зэхэцэгъэным епхыгъэ ЮфшIэным изытет ыкIи ащ ехылагъэу чIыплэ шыгъэорышIэжыным иорганхэм зэраххэрэ Юфыгъохэм афэгъэхыгъэ

гъэ къэбарэу Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет кышIагъэхъазырыгъэм.

Ащ нэмыкIэу, коммунальнэ фэло-фэшIэ зырызхэу бытовое пыдзафэхэр дэшыгъэнхэм, унэ лъагъэхэм ахэт лифтыр, зашгохэрэ псыр зэрыкIохэрэр зэрагъэфедэхэрэм ауасэ тыгъэным исистемакIэ зэрагъэнфэгъэм ыкIи ащ цыфхэр зэрымгъэра-зэхэрэм апкIэ кыкIэу, комитетым кыгъэхъазырыгъэ ыкIи Парламентым мэлъыфэгъэм иIэгъэ зэхэсыгъом шаштагъ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм иджэпсалъэу Урысые Федерацием и Федеральнэ ЗэIукIэ ФедерациемкIэ и Совет и Тхьаматэу С. М. Мироновым, Къэралыгъо Думэм и Тхьаматэу Б. В. Грызловым афарагъэхыгъэр.

Хэбзыхъухан ЮфшIэн законм кышыуцурэп депутат пэпчэ шпэрлыгъэу иIэр. Зышыхадзыгъэ койм шыпсэухэрэм яшIаIаIэ епхыгъэ Юфыгъохэм язэшIохын хэлажэх, егъэблэгъэнхэр зэхашэх, хэдзакIохэм аIокIэх. Комитетым итхьаматэу Шъхэлэхэ Аскэр ахэлъжагъэ бизнесым IэпыIэгъу фэхуыгъэнымыкIэ Адыгэ Республикэм шызэхэщэгъэ Ассоциацием изэхэсыгъо, муниципальнэ образованиеу «Шэуджэн районым» инароднэ депутатхэм я Совет изэхэсыгъохэм, Теклоныгъэр кызыдаыхыгъэр илъэс 65-рз зэрэхуыгъэм ехылаIэгъэ Юфыгъохэу Шэуджэн районым шыкIуагъэхэм, Заревэм дэт гурыт еджапIэу N 5-м илъэс къэс зэхышэрэ краеведческэ форумым, ауужырэ одыджыным ехылаIэгъэ мэфэIаIэу Хьакурынъабылэ дэт гурыт еджапIэу N 1-м шыкIуагъэм, нэмыкI Юфыгъохэм.

Депутатэу зэрэщытым имызакъоу, комитетым итхьаматэш, Шъхэлэхэ Аскэр нэ-

мыкI хэбзэ органхэм яЮфшIэни хэлэжэн фаеу мэху. Ар Адыгэ Республикэм псэолъэшнымыкIэ, транспортнымкIэ, гъогу ыкIи унэ-коммунальнэ хызымэтымкIэ и Министерствэ иколлегии, Адыгэ Республикэм архитектурэмкIэ ыкIи къэлэгъэпсынымыкIэ Советэу шызэхэщэгъэм, джащ фэдэу цэфакIом ифитыныгъэхэр къэхуымэгъэнхэмкIэ ыкIи цыфым рэхъатныгъэ егъэгъотыгъэнымыкIэ Федеральнэ къулыкIуым икIутамэу Адыгэ Республикэм шыIэм и Обществонэ совет ахэтыш, ахэм язэхэсыгъохэм ренэу ахэлажэхэщыгъ. Унэ-коммунальнэ хызымэтым ехылаIэгъэ республикэ комиссием зэрэхэтым елътыгъэу, дэIкыгъо зэхэсыгъоу зэхэщэщыгъэхэм ахэлэжыгъэ.

Къэралыгъо Советым — Хасэм ыгъэнфэгъэ графическим тегъэпсыкIыгъэу комитетым итхьаматэ хэдзакIохэм яегъэблэгъэнхэр зэхышэщыгъэх. Джащ фэдэу Шэуджэн район администрацием ипащэ игъусэу районым хэдзакIохэм яегъэблэгъэнхэр шызэхышэщыгъэх, цыфхэр зыгъэгумэкIырэ Юфыгъохэр зэшIохыгъэнхэм хэлажэщыгъ. Партиеу «Единэ Россием» и Тхьаматэ иегъэблэгъапIэу Мыекъуапэ кышызэIуахыгъэм плэгъогогъо хэдзакIохэм шаIуIагъ. Ахэм кызырагъэлъэгъуагъэмкIэ, хэдзакIохэр нахыбэу зыгъэгумэкIышIтыгъэхэр транспорт ыкIи унэ-коммунальнэ фэло-фашIэхэр нахэ дэгъоу зэшIохыгъэнхэр ыкIи унэ псэолъэшныгъэныгъэныр ары. Аскэр кызыриIуагъэмкIэ, ежылыгъэкIышIтым тегъэпсыкIыгъэу Юфыгъо пстэуми язэшIохын ишыпIагъэу пылтыгъ.

СЭХЪУТЭ Нурбий.

НАРКОКОНТРОЛЫМ КЪЕТЫ

Ягъгъэ къэммыкIоу ара?

Зигугъу тшIыхэрэр «курительные смеси», «миксы» зыфалохэрэр, загъэпскIы хъумэ, ваннэм хатэкъорэ шыгъоу непэ тыди кышыпщэфын плъэкIышIхэр, «легальнэ наркотиккIэ» алыгъэхэр арых. Интернетым непэ зэтиригъотэн ылыгъэкIышIт мы наркотикхэр зышыпщэфынхэ плъэкIышIт фирмэхэм яадрес. Ары пакIош, учIыплэ узэрисэу

кышIафэщытхы рекламэ дахи кIыгъоу, цэфыхи нахыбэ фэмыехэу. «Нэбгырэ пэпчэ ишыIэныгъэ уахтэ кыхэхфэ гумэкIыгъоу иIэхэр шигъэзыехэ, ямыгупшысэ, зигъэрэхъаты, зигъэпсэфышIоигъоу, — кIэло рекламэм. — АщкIэ IэпыIэгъу кышыуфэхуышIтых мы порошоххэу, шыгъоу псауныгъэм зэрарезымыхыхэр... Типродукции экспертизэ ыкIугъ, бгъэфедэн узыфимыт вещество хэлъэп...»

А «экспертхэм» анэ ськIэплъагъэмэ...

«Мы порошоххэр, — еIо рекламэм, — наркотик кызырыкIохэм афэдэх, ау зэрарекIыхэрэр цыфым ипсауныгъэ зэрар зэрэрамыхэрэр ары...» Ахэм, а «легальнэ наркотикхэр» зыщэхэрэм, пIцы аусызэ кыкIагъэтыхы япродукции ащэным ифитыныгъэ яIэу. УФ-м изаконодательствэ зэрэщыгъэнфэгъэмкIэ, 2010-рз илъэсым ишылэ мазэ и 22-м кышгъэгъагъэу Урысыем шашэн фитхэп «курительные смеси» зыфилоу цыфым ипсауныгъэ зэрарезыхэр къэкIырэ уц зэфэшхыафхэр («голубой лотос», «шалфей предсказатель» е «гавайская роза») зыхэлъхэр. Мыдрэ зигугъу тшIырэ порошоххэм а веществохэр ахэмылхэу ары рекла-

мэм кызыриIорэр. Ау специалистхэм ашIэ а зыцIэ къетIогъэ компонентхэу бгъэфедэнхэ узыфимытхэр зэрэблэпхушIтхэ химическэ вещество зэфэшхыафхэр зэрэщыIэхэр, а «легальнэ наркотикхэу» еIупшыгъэу цыфхэр зыфашIэхэрэм ахэр зэрахэлъхэр, цыфым инервнэ системэ лэшэу ахэм зэрэзэрахыкIырэр. Специалист-экспертхэм кызырэхэгъэщырымкIэ, зыгу узыхэрэмкIэ, нэмыкI уз зилэу антибиотикхэр зыгъэфедэн фаеу хухэрэмкIэ «легальнэ наркотикхэр» лэшэу шынагъох, янервнэ системэ хэшIыкIэу зэщэгъакоу, ары пакIош, цыфым еж-ежырэу зиукIыжыным нэсынымыкIи ахэр «IэпыIэгъушIу» хуэхуу алыгъэх.

Цыф псаухэмкIи ахэр шынгъончэхэп. ЗэрагъэуэфыгъэмкIэ, а шыгъуцхэр, «курительные смеси», «миксы» зыфалохэрэр зыгъэфедатгъэм охтэ гъэнфэгъэм кыкIоIаI ичыые зэщэкъо, ишхэн кышIэкIэ, нахэ од мэху, дунаеу

кызыуцухэрэм шыхуэрэ-шышIэрэр тэрэз дэдэу кыгурыIорэп. Ары ахэр наркоманхэм зыкIагъэфедэхэрэр нахэ, загъэпскIы хъумэ, псым хатэкъоным паеп. Ахэм ахэр... япэмых.

А наркотикхэм афэдэхэр зыщэхэрэр Адыгеими къэсыгъэх. Поселкэу Инэм шыпсэурэ Б-м иунэ ащ фэдэ «шыгъоу» мефедрон зыхэлъыр бэ хъоу кырагъотагъ. А мефедроныр психотропнэ веществоу «катион» зыфалорэм зэрэтекIырэ цыIэп. Джы ащ иIоф судым ылыгъ.

ЗышышIуымыгъэгъушIт сьд фэдиизэу а наркотик «псынкIэхэм», «легальнэхэм» къашытхуыгъэхэми, ахэр наркотикэу кызырэнэжыхэрэр ыкIи нахэ лъэшхэм, нахэ кIочIэшхо зилэ героинным ыкIи дезоморфинным уафэIаIоным икIежыаплэхэу зэрэщытхэр.

Урысыем и ФСКН Краснодар краймкIэ и ГъэорышIапIэ Адыгэ РеспубликэмкIэ и Къутамэ ипресс-кIулыкIы

КъунчыкIохыаблэхэу Мыекъуапэ шыпсэухэрэм яобществэу «Гугъэм» хэтхэр гухэкIышхо ашыхъоу афэтхъаусыхэх Къэзэнэ Налбыйрэ Аскэррэ янэу Нэфсэт идунай зэрихыжыгъэм фэшI. Дунаим ехыжыгъэм Алахьталэм джэнэт кырытынэу, къэнагъэхэм псауныгъэ яIэнэу афэлаIох.

СЭХЪУТЭ Нурбый.

ПенсиехэмкIэ фондир зызэхащэгъэр

ПенсиехэмкIэ фондир и Теуцожь район Гъэло-рышланIэ республикэмкIэ анахь дэгъухэм ащыщ. Районым анахь коллектив зэгурыложьэу итхэм ахалытэ. Ахэм къахэдгъэхъожьымэ тишоигъор ащ илофышIэхэр лъэпкъ гъэзетым иныбджэгъушIухэу зэрэщытхэр ары. Илъэс къэс коллективым хэт нэбгырэ 25-м «Адыгэ макъ» къыратхыкIы, яунагъохэм арэхъэ, еджэх. Ащ фэшил лъэшэу тафэраз.

БэмышIэу мыщ тыщылагъ. ЯмэфэкIышхоу къэблагъэрэм зыфагъэхъазырызэ, нэпэ ялофшIэнхэр зэрэ-зэхащэгъэр, гъэхъагъэу яIэхэр зыфэдэхэр, ящытхъоу алорэм хагъэхъоным, гъунэпкъагъэхэр аштынэм фэшил ашIэхэр зэдгъэшагъэ. ТиунчIэхэм джэуапхэр къа-зытыжъыгъэр пенсиехэмкIэ фондир ирайон Гъэло-рышланIэ инащэу Лыхъурэе Алы.

— ПенсиехэмкIэ фондир и Гъэло-рышланIэ апэ Адыгэ-къалэ къыщызэгуахыгъагъ, — икъэлотэнхэр къырегъажэ Алы. — Ащ сэри сы-щылажъэщыгъ. 2000-рэ илъэсым ыкIэмэ аджэ Теу-цожь районым игупчэу Пэнэ-жыкыуае къызахыжъым ПФР-м ирайон Гъэло-рышланIэ мыщ къыщызэ-гуахыгъ, ащ итхъаматэуи сыкъащэжъыгъ.

Шъыпкъэ, апэрэ уахътэм къинбэкIае тлъэгъугъэ. Къоджэ Советым иконторэ унэ горэхэр къыщыгъати ты-зэхэгъагъэу, тIэ хъати щымыIэу тыщылэжъагъ. Ау бэрэ пэмылэу республикэм пенсиехэмкIэ ифонд иапэрэ тхъамэтэгъэу, джы Урысые Федерацием и Къэралыгъо Думэ идепутатэу Хъаджэбы-екъо Руслан мы тIоу зэтет унэ дахэу тыщылажъэу чы-лэр къэзгъэкIэракIэрэр тфаригъэшIыгъагъ. Ащ ка-бинет 15, актовэ зал, архив, чылагъохэм къарыкIырэ пенсионерхэр къызыт-факIохэкIэ, ахэр зэрагъэб-лэгъэрэ, защыдэгъушIэхэрэ уни хэт.

ИофшIэнымкIэ тиуслови-хэр дэгъух. АщкIэ рес-публикэмкIэ типашэу Къулэ Аскэрбий ренэу ыналэ къыт-тет, тызщигъагъэрэ щыIэп, тикабинетхэм компьютерхэр арытых, факсхэри, ксерокс-хэри, нэмыкI тищыклагъэхэри

зэкIэ тIэх. МебелымкIэ тызэ-тегъэпсыхъагъ, унэхэр гуIэ-тыпIэх, нэфынэх. Арэуштэу зэ-рэщытым ишIуагъэкIэ, пенси-онерхэу е ар языгъэгъэуцу зышIоигъохэу къытгуалIэхэрэм ащыщ горэ паспортным е нэ-мыкI тхылъхэм копие къыты-рягъэх тIоу чIэдгъэкIыжъэрэп, зэкIэми зыфаехэр афагъэца-кIэхэш, нэгъушIохэу атIуп-щыжъых.

Пшъэрылэ шъхъалэу яIэхэр зыфэдэхэми тащегъэгъуазэ. Нэбгырэ 25-рэ хъурэ коллек-тивым ылъэкI къымыгъанэу иакъыли, ишIэныгыи, инамали зыфигъэло-рышIэхэрэп цIыфэу къауалIэхэрэм адыгэгъэ-цIыфыгъэ дахэ ахэлэу шъхъэ-клафэ афашIызэ, нэщх-гушхэу апэгъокIынхэр, нэжъ-Iужъхэр аблыпкъ алыгъэу къырагъэб-лэгъэныр, къызфэкIуагъэхэр афагъэцэкIэныр, агъэкIоты-жынынхэр ары. Районым пенси-онер 5236-рэ щэпсэу. Ахэм ащыщэу 1968-м федеральнэ фэгъэкIотэныгъэхэр яIэх. Рай-оным гурытымкIэ пенсиеу щаратырэр зэрэхъурэр сомэ 6163-рэ. Мазэ къэс пенси-еми, пособиими къуаджэхэм сомэ миллион 35,1-рэ афарагъэхъы, график гъэнэфагъэм тетэу игъом алэклагъахъэ.

Ащ нэмыкIэу нэбгырэ мин 21-м ехъу страхование ашIы-гъэу компьютерым дэлъ. Ахэм къызыщыгъэу щегъэжъагъэу зигъэпсэфынэу тIысыжъын охъуфэ къарыкIуагъэр, Иоф-

ЯЛОФШИЭНХЭР ЩЫСЭТЕХЫШIЭУ ЗЭХАЩЭХ

шIагъэу, лэжъапкIэу яIагъэр зы-фэдиизыр яучет хэт. Заом хэлэ-жъагъэхэм, сэкъатныгъэ зIэхэу ЕДВ-р федеральнэ бюджетым къызфитIупщыхэрэми шэпхэ гъэнэфагъэхэм атетэу яфэло-фашIэхэр афагъэцакIэх.

ГушIуагъоу щыгъэм ащыщэу зигугъу къытфитIыгъэр райо-ным кIэлэцIыкIоу къыщыхъу-рэм ипчъагъэ илъэс къэс къы-зэрыхъахъорэр ары. Ащ фэшы-хъагъы мыщ фэдэ щысэхэр. 2007-рэ илъэсым районым кIэлэцIыкIоу къыщыхъугъэр

99-рэ, 2008-м — 102-рэ, 2009-рэ илъэсым кIэлэцIыкIуи 137-рэ. Тызхэт илъэсым имэзий са-быеу къэхъугъэу атхыгъахэр 62-рэ. А уахътэм къыкIоцI ны-именной капиталым исертифи-катхэр бзыльфыгъэ 400-м ара-тыгъ.

Корр.: Ахэр щысэ шIагъох ыкIи ИофшIэгъэ дэгъух. Адэ макIэу пенсиер къызэратырэ нэжъ-Iужъхэр, зигъот макIэхэр сыд фэдэ гумэкIхэр яIэхэу къышхоуалIэхэра? Сыд фэдэ IэпыIэгъуа ахэм яшъутын шъульэкIырэр?

Л.А.: Нэжъ-Iужъэу къы-тэуалIэхэрэ зыгъэгумэкIыхэрэр япенсиехэр зэрэмакIэр ары. Ахэм тэ афыхэдгъэхон тыфи-тэп. Арыми амал зэриIэкIэ таделэ, ятхылъхэр мытэрэмэ илъэс пчъагъэу Иоф зэри-шIагъэр икъоу къэмыгъэ-лэгуагъэмэ зэрэпшIыщтыр къафэтэIуатэ, зыщылэжъа-гъэхэм тафэтхэ, къятэгъэхъы-жы, мыхъужы хъумэ джыри къэралыгъом къафыхигъэхъо-нэу зэрэщытыр къафэтэIуатэ, тэгъэрэхъагъы, къытфэразэхэу тэтIупщыжъых.

Илъэс зытIушкIэ узэкIэлэ-бжэмэ, республикэм пенси-ехэмкIэ и Фонд сомэ мин 480-рэ къытфитIупщи, зигъот макIэхэу Иоф зымышIэрэ нэ-бгырэ 23-м газыр агъэфедэ шIыгъэнымкIэ IэпыIэгъу та-фэхъугъагъ. АщкIэ респу-бликэмкIэ тIлэшъхъэтэгъу Къулэ Аскэрбий къытфитIэрэр макIэп. ГъэрэкIо газыр агъэфэ-

дэ шIыгъэным пае нэбгырит-фымэ — Кушъу Щайдэт, Анна Волковам, Еутых Станислав, Эдуард Доровчан, Любовь Цвеновам сомэ мин 15 зырыз арытигъэтыгъагъ. Мыгъэ Те-кIоныгъэм и Мафэ ехъулэу нэбгырэ 802-м — ахэм ащы-щэу заом иветеран 25-м, ахэм арагъэпшэрэ нэбгырэ 12-м, сэкъатныгъэ зIэхэу нэбгыри 5-м, шъузэби 134-м сомэ мин тфырытф, тылым щыIэгъэ 620-м сомэ мин зырыз ятыгъ. Джащ фэдэу илъэс къэс сэкъатхэм ыкIи нэжъ-Iужъхэм ямафэхэр зыщыхагъэунэ-фыкIыхэрэм Къулэ Аскэрбий ахэм ахъщэ шIухъафтынхэр афытегъэхъых.

Корр.: ШъуиIофшIанIэ бэрэ тыкычIэхъэ, тымыгъэшIэгъон тлъэкIырэп, щагури, тIоу зэтет унэу шъузыщылажъэрэри ре-нэу зэрэкъэбзэ-лъабзэхэр, къэгъагъэхэмкIэ зэрэгъэкIэ-рэкIагъэхэр тэлъэгъу, зэхэтэшIэ узипэщэ коллективыр дэгъоу зэрэлажъэрэр, пенсионерхэм яфэло-фашIэхэр дахэу, хъупхъэу, афэчэфхэу, афэнэгъушIохэу зэрагъэцакIэхэрэр. Сыдэуштэу кадрэхэр къыхэшъухыхэра, а зигугъу къэсшIыгъэхэр къы-жъудэхъухэра?

Л.А.: Тиколлектив зэрэхъу-рэр нэбгырэ 25-рэ, нахъыбэр бзыльфыгъ. ЗэкIэми апшъэрэ гъэсэныгъэ яI. Анахь шъхъалэу тыналэ зытедгъэтыхэрэр ады-гэгъэ-цIыфыгъэ дахэр, Iэдэб-ныгъэр, шъэбагъэ ахэлъыныр арых. Ахэр тинахъыжъхэу

ильэс 20 зэрэхьурэм инэгъокI

къытфакIохэрэм ящыкIэгъэ шьыпкъ.

ТызэгурьIомэ тызэдIужьзэ тэлажъэ. Зипшъэрылхэр зымыгъэцакIэрэ тилэп, тилэни ылъэкIыштэп. Тицагу зэрэ-къабзэр зилэшлагъэхэр тивах-терхэу Къумыкъу Налбий, Хьабэху Мэдин, Лыхьурэ Мурат, ЕмтIыль Сэфэр. Ахэр арых къытфакIохэрэм пчъэр къылуахэу тиунэ къызыхъэхэкIэ зыIуплэхэрэр, тыхьакIэхэм къафэтэджыхэрэр, нэгущIоу апэгъокIыхэрэр, зыдэкIощтхэр язылохэрэр.

Ахэм яIэпыIэгъу, унэ зэтеты-ри егъэкабзэ, непэрэзымафэм уцуи тIыси илэп, пхъэн-кIыпхъэмрэ лъэкIалъэмрэ ылыгъых титехничкэу Тэтэр Тэмарэ. Ащ лъэшэу тыфэраз. ТиIофышIэхэм зэкIэми якаби-нетхэр ежъхэм къэгъагъэхэмкIэ агъэкIэракIэ.

ТигъэIорышIапIэ иотделхэм япашцх Къэбэртэе Марыет (ар сигуадз), Цэй Замирэт, Ергъукъо Маринэ, Хьаджэбыекъо Фатимэ. ЗэкIэми япшъэрылхэр еIолIэнчъэу агъэцакIэ, хъупхъэ, чаных. Джармэкъо Саидэ компютерхэм дэгъоу Iоф ягъэшIэгъэным фэгъэзагъ. Исэнэхъат хэшIыкIышхо фыриI. Юрист ныбжьыкIэу Блэгъожь Мурат ипшъэрылхэр чанэу егъэцакIэх. Кадрэхэм апылбыр Тхьагъэпсэу Аминэт, гъэIорышIапIэм ихъызмэт IофшIэнхэр зыгъэцакIэрэр Цэй Аслъан. Ащ машIо къэхъумэ макъэ къэ-зыгъэIушт сигнализациер аригъэгъэуцугъ, щагум игъэ-къэбзэнкIэ нэмыкI Iофыгъо дэгъухэри зэрехъэх.

Коллективыр спорт зэнэ-къокъухэм ахэлажъэ. Респуб-ликэм пенсиехэмкIэ ифонд спартакиадэу зэхицхэрэм ренэу ахэлажъэ, хагъэунэфыкIырэ чIыпIэхэри къышчыдахы. Хьунэго Саныет шахматхэмкIэ яцэнэрэ чIыпIэр къыдихы-гъагъ. «ЗиIофшIэнкIэ анахь дэгъур» зыфилорэмкIэ Лъэустэн Маринэ апэрэ, Уайкъокъо За-ремэ ятIонэрэ чIыпIэхэр къа-фагъэшъуашъу къыхэкIыгъ.

Дэгъоу Iоф зышIэрэм дэгъоуи зигъэпсэфын фае. АщкIи дэгъоу мэпсэух, Гуам къушъ-хъэ тIуакIэми шылагъэх. Хы-гушъоми мыззу-мытIоу зы-щагъэпсэфыгъ, Шъачэ нэсы-хэуи къыхэкIыгъ. ИлъэсыкIэм икыыхагъухэм яактовэ зал якIэлэцIыкIухэм ямэфэкI зэх-хъэ гъэшIэгъонхэр щафызэха-щэх, ахэм ны-тыхэри ащIэх.

Лыхьурэ Алий зипэшэ кол-лективыр «Адыгэ макъэми» иныбджэгъушIоу щыт. Илъэс къыхэкIырэрэп IофшIапIэм шы-лжъэрэ нэгъырэ 25-м зэкIэми лъэпкъ гъэзетыр къырамыт-хыкIэу. Ащ ежъ коллективым ипашцэ кIэщакIо зэрэфхъурэри гъэнэфагъэ.

— А гъэзет закъор ары ду-наим адыгабзэкIэ къышчы-дэкIырэр, — еIо Лыхьурэ Алий. — Ащ урыгушхон, къиптхыкIын, унагъо пэпчъ ихъан фае. Адэ ар уадыгъу къымытхыкIымэ, уемыджэмэ, хэта къызытхыкIыштыр? Ар тэры, адыгэхэр ары къызфы-дэкIырэр.

НЭУЭФ Рамзали

Отделхэм япашцэхэм къаIохэрэр

Къэбэртэе Марыет, пенсиехэр афэ-гъэуцугъэным, ятыжыгъэным фэгъэзэгъэ купым ипашц, гъэIорышIапIэм итхьаматэ игуадз: «Сэ пенсиехэр цыфхэм ятыгъэ-ным фэгъэхьыгъэ Iофыгъом сызыфэла-жъэрэр ильэс 31-рэ хъугъэ. Сыда Iломэ нахьыпэм собесми сышчылажъэщтыгъэшъ ары. Сызипэшэ отделым нэгъырихэу ты-щэлажъэ. ЗэкIэми апшъэрэ гъэсэнэгъэ тил. Пенсионер 5236-м яфэIо-фашIэхэр тэгъэцакIэх, тэгъэразэх.

СиIофшIэгъухэр хъупхъэх. Специалист шъхьалэу Хьот Гошнагъо опытышхо зилэ IофышI, исэнэхъат хьалэлэу зырылажъэ-рэр ильэс 20-м къехъугъ. Цыф шлагъу, адыгэгъэшхо хэлъ, IофышIэ бэлахъ. Хьу-нэго Саныет пенсиехэмрэ пособиехэмрэ, Уайкъокъо Заремэ ны унэгъо капиталыр зэрэтыщтхэм Iоф адашIэ. Пенсием кIощтхэр апэу къызэкIуалIэхэрэр, ахэм адэгущыIэрэр, ятхыльхэр афэзыгъэхъа-зырэр Пэнэшъу Сусан. Пенсиехэр, посо-биехэр афэгъэуцугъэнхэмкIэ IофшIэнэу тигъэIорышIапIэ къычIахъэрэр зэкIэ ком-пютерым дэзыгъэхъажьырэр типшъэшъэ

фэдэ щыIэжъэп. Тикабинет къызынэсы-хэкIэ, сэрырэ Нэхэе Аминэтрэ пенсиехэм, пособиехэм ягъэуцункIэ зэкIэ зэрэ-пшIыштыр къафэтэIуатэ, тхыльхэм ягъэхъазырынкIи ищыкIэгъэ IэпыIэгъур ятэгъэгъоты. Справкэ зэфэшъхьафхэм афаехэми ятэты, софинансированиемкIэ къэралыгъо программэу щыIэр зыфэдэми щытэгъэгъуазэх, нэпэмыкI IэпыIэгъухэри ятэты. ГурытымкIэ ильэс къэси лъэIу зэ-

Ергъукъо Марин, персонифициро-ваннэ учетым, страховой взносахэм, страховательхэм ыкIи чIыфэ зытелъхэм къаIыхыжыгъэным афэгъэзэгъэ отде-лым ипашц: «Тэ тызэрэхъурэр нэгъыришI — сэры, Лъэустэн Марин, Лъэцэр Саид ыкIи Пэнэшъу Саид. Тызпылбыр стра-хование зызышIыгъэхэр учет шIы-гъэнхэр, ахэм страховой взносыр къы-зэрэтырэм иотчетхэр къаIыхыгъэнхэр, взносахэр къэзымытыхэрэр зэгъэшIэ-гъэнхэр, ахэр къагъэтыгъэныр, ащкIэ правоухъумэкIо органхэр, прокуратурэр, суд приставхэр, нэмыкIхэр къыз-дегъэлэгъэнхэр ары.

ТирайонкIэ персонифицированнэ уче-тым страховатэ зызышIыгъэ нэгъырэ 21222-рэ хэт. Взносахэр къэзытыхэу уче-тым хэтыр 969-рэ мэхъу. Ахэм ащыщэу 328-р работодателых, 641-р унэе пред-принимателых.

Мазэ къэс страховой взносу тыугъо-ирэр сомэ миллионитфырэ мин 438-рэ, илъэсым кыкIырэр миллион 78-рэ мин 734-рэ. Взносахэр игъом къамытыгъэу страховательхэм чIыфэу ателъыр миллионитIыпм къехъу. Ахэр къызэра-Iытхыжыштыр фэгъэхьыгъэ Iофы-гъохэр непэ зетэхъэх.

Къэралыгъо софинансированием ип-рограммэ тирайон щыпсэурэ нэгъырэ 255-рэ хэлажъэ. Ахэм япенсиехэр тапэкIэ нахьыбэ шIыгъэнхэм фэгъэ-хьыгъэ счетхэу къызэлуахыгъэхэм сомэ мин 749-рэ къарагъэхъагъэх.

аныхыкIэу ЛъэпцIэрышъэ Ирин.

Къыхэзгъэхъожьы сшIоигъор урыси, адыги тимыIэу, зэкIэ тинахыжъхэу къытфакIохэрэм нэгущIоу тызэрапэгъо-кIырэр, амал зэриIэкIэ тфэлъэкIыштыр зэрафатшIэрэр ары. Щай ешъо зышIо-игъохэми къафэтэгъэштэ, тятэ-тянэхэм афэ-дэу тафэгумэкIы, дахэу тэгъэкIотэжыых». ***

Цэй Замирэт, пенсионерхэм Iоф адэшIэгъэным сызыпылбыр ильэс 15-м къехъугъ. Сигъусэ Iэдэб дахэ зыхэлъ бзылъфыгъэ нэутхэу Нэхэе Аминэт. Тыз-фэгъэзагъэр пенсионнэ Iофхэм агъэ-гумэкIырэ цыфхэу апэу тигъэIорышIапIэ къычIахъэхэрэм тапэгъокIыныр, къед-гъэблэгъэнхэр, зэкIэ зэрэпшIыштыр къафэтIотэныр ары.

Нахьыпэм «клиент къулыкъур» зы-щэмьIэм пенсием кIожьынэу щытхэм зы-щырагъэжъэщтыр амышIэу, кабинетхэм арыхъэхэмэ къалукIыжъхэу, етIанэ зыдакIохэрэми къащыдэхъурэ щымыIэу кынэу альэгъуштыгъэр макIэп. Джы ащ

фэшъхьафхэр яIэхэу нэгъырэ мин 16-м ехъу тикабинет къеуалIэх, ягумэкIхэри афэтэгъэцакIэх». ***

Къуныжъ Мыхъамэт

(Къызыкълэыкълорэр Ионыгъом и 21-м къыдэкълыгъэ номерым ит).

— «Неклох, джы тьякллэнышъ, джыри щэ зырыз атедгъэклодэжышщ, — ылуи, аукыгъэхэм пашэм арищэлагъэх, уплэ-клубъу зэрызэ аригъэожыгъэх. Шым тесыгъэ ыкли жэм исыгъэ полицаймэ ари-луагъ: «Мо машэ горэ къэжыгъэоти, ишъу-дзэх, хъэ гъэтлылыкълэу жъугъэтлылтых, яджэнэт яжъугъэгъот. Ары ахэм яфэшъуа-шэр. Икъун ахэр тпшъэ зэрэдэсыгъэхэр. Аухыгъ ахэм явластъ. Шъуелъэлу Тхъэм а властым къымыгъээжынынэу, къыгъэ-зэжышщтэп ыкли егъашлэм. «Амин!» шъу-ло. «Амин!!!» — къыздалуагъ зэкълэми. Дагъээый уашгъом дэоягъэх. Апэрэ щэ макъэм къыгъэушыгъэ къолэжъхэм якуо макъэ нахь иныжъэу зыкълэтыгъ. Зыдэ-щысыгъэхэ чыплэм къеклолэжъхы, ра-шъугъэмрэ ашхыгъэмрэ джыри шъхъа-мысхэу хагъэхъожыгъ — непэ зэрашлы-гъэм фэдэу, шъхъафит щылаклэу нэмыщмэ къафахыгъэр ипыйхэм апсэ хахынэу, ябэ-нынхэу, «хэбзаклэм» ыльапсэ агъэпыгъэ-нэу Тхъэ елъэлухъэ...

Къуаджэм къызэсыжъхэм, полицай тхъаматэр иохранэ игъусэу старостым ядэжъ занклэу клуагъэ, адэрэхэр управле-нием еклолэжыгъэх...

Ащ ыужым ыпшъэкълэ зигугъу къы-щытшыгъэ пстэури зым ыуж адэрэ итэу зэкълэыкълэу къэжыгъ.

Нэмыщхэми, ахэм ялүмэтхэми мэшло-шхо къахэзидзэгъэ макъэ къэлугъ: тидзэ-хэр къушъхъэ лъэныкъомкълэ къыщыпхы-ратхъугъэу мыдыклэ къэклох еужыгъэх. Ростов лъэныкъомкълэ, псыхъоу Тэн (Дон) дэжъ, адыклэ клоу, Индылклэ (Волгэклэ)

ыгъазэу, адыклэ Сталинград еуаллэу, Гит-лер итехаклохэр дзыошхом раубыгъэнхэу ыкли рахъэдджыхъанхэу агъэхъазыры.

Ар мыдрэ полицайхэми, чыплэ «вла-стэу» оккупантхэм зэхашагъэми яджэгъо дэдэу, гузэжыогъушхо къахылхъэу къа-лылэсыгъ. Уахътэ рамыгъэхъэу псынклэу аубытыгъэхэу алыгъхэм ялоф ашлэнэу по-лицай пашэу а «лылхъужыым» иукакло-хэм полицайхэм унашъо афишлыгъ: зы нэбгырэ хъапсым къыдамынэнэу, ызыны-кърор ежъ ишылкълэм тетэу мзыым шауклы-нэу («партизанхэу къэтыубытыгъэх» алонышъ), адэрэхэр, Лабинскэ газклэ зыща-гъэллэрэ хъапсэу дэтым (душегубкэм) ащэнхэу. Приказхэр начальникым къызэ-рилуагъэм тетэу егугъухэу агъэцэклагъ.

Бэдэжагъэу ашлагъэм ильэуж гори къамыгъэнэным мыпшъыжъхэу, чэщи мафи ямылэу пылтыгъэх. Укакломэ япашэ Розы, яни, адрэ ыукыгъэхэми яунагъо-хэри чэщым къыкълухъээ зэтыриуклэнхэ ыгу хэлъыгъ. Ау тидзэхэр партизанхэр ягъусэхэу мары къэсыжъых, район чы-гум ызыныкърор шъхъафит ашлыжыгъах, къыздахъэрэ къуаджэхэм, селохэм, къу-тырхэм гушлэхэр, пшынэхэр, къэгъагъэ-хэр алыгъхэу къашыпэгъокълых, зэуклэхэр кло тетэу зэхашэх, дзэклолхэм ыкли пар-тизанхэм якомандирхэм щытхъу псэлъэ гуапэхэр афалох. Ау арэу зыфэгъушлэхэрэр нахь псынклалэу райцентрэм къынэхсэ ашлонгъу, мыхъо-мышлэ пчыагъэ районным изышлыхъагъэхэр зэхашыгъэнхэу фаех.

Ау мыдрэхэм ашъхъэрэ апсэрэ рахы-жъэжыгъ, зэкълэми клалагъ, зыдаклохэри къыжэхэри ашлэрэп, яунагъохэр къызэ-

ханэхи, ежъэжыгъэх. Ащыщ горэм къы-щэгъэ къодыеу, нысэ цыкълур нысэунэм исэу ежъ зыхэтыгъэ укаклохэм ахэтэу макло, ипашэ къылорэр ыгъэцэклэнэу, къызэклэмыклонэу, нэмыщмэ апае ыпсэ ыгъэтлылынэу.

Сыдми шъхъээрыхыклэ езэрэхыжъэ-жыгъэх. А чэщэу зежъэжышщтхэм яла-хылыхэм, къадэзыгъаштэхэрэм къаукыгъэ, шлуабыгъэ мэлхэу, тхъачэтхэу, чэтхэу, пластэу ланэхэм атырашхыкыгъэр, ста-кан шъхъарифу ракылыгъэр («стаканэп» «стэчан» нахь, къысилогъагъ 1957-рэ ильэ-сым Москва щылэгъэ фестивалым Си-рием кыкылыгъэ клалэу инженерэу Дыд Мыхъамод. «Ар адыгъ гушыл» — ылуи, сфытекылыгъэп) — сыдми ар къэплыгъэн плъэкълнэу щыгыгъэп сыд фэдэ лъытаклэ ухэхъагъэкли. Зы унагъом изэу щешха-гъэхэу, щешъуагъэхэу адрэ унагъом алъэ-шъухэти, а стачаныжъыр ракылыгъэти, ца-пэклэ лагъэм арылгъэм хэпыджэ фэдэу ашлыгъи, егланэ а тыди кышалоу гъэхъур къыклалотыкълэжышщтыгъ: «Шъумыгумэкл, а краснэхэм ялоф аухыгъ. Гитлерэу, тэри шъхъафитыныгъэр кытфэжъхыи, ар зы-фэдэр тэзгъэшлагъэм, джы Сталинград дэжъ анахь дзэ лъэшхэу илэхэр къыреша-лэх краснэхэм егъашлэм амылгъэгъугъэ машлор къаридзынэу... Ахэм тэри гъусэ тафэхъуни, теклоныгъэр къыдэтхыгъэу, тыргъусэу къэдгъээжышщ. Ащклэ шъугэ-гъэгъугъэх. Шъукытажэх. Типыймэ зышъу-мыт. Ахэр къэкложышъухэми, бэрэ те-тыгъо ялэщтэп. Титеклоныгъэ пай!» — алоты, «жыгыу» рагъалоу яшъуалъэхэр

зэрагъэутэкълэхэти, жыы къамыщэу «къуртл» рагъалоу зэдэдэщтыгъ.

Джауэзэ нахыбэ рагъэхыи мыхъуным нэсыгъэх. «Моклэ къаклоу», «мыклэ къаклоу», «сэ садэжъ кытлысхъ» алоу, зэдэжъхэу, цыган шлыклэу зезэрызехъэхэу, лъэпэра-пэхэу, шлунклым хэтхэу кумэ арытлысхъа-гъэх, шымэ зарадзыгъ. Куо-хъаум хэтхэу, ордэхэр гушылэ-мэкъэ зэфэшъхъафхэу зэ-хэлэшъуагъэу шъхъадж къызэрэфалоу кылоу, зэрэгъэкуохэу клалагъ.

Еджэркъое гъогумкълэ клохи, къуаджэм дэхъагъэх. Ащи къышъагъэхэрэм адэжъ ихъа-гъэх. Ланэр шлыгъахэу, хъазырэу щытыги, зэрегъэбэнхи, джыри ашхыгъэми рашъу-гъэми шъхъашырафыжыгъ. Аргорэу джы ыпэм ишылкълэм фэдэу зэрехыжъа-гъэх. Лэбэлушъо еклугъэх псыхъом изэпы-рыкълылэ лыхыгъухэу. Шъхъаеми, клуаплэ ялэжыгъэп. Уклэкло купым полицай шъхъа-лэр апэ итыгъ иприказхэми, игушылэхэми, ильэлухэми зи къарымыкълэжъэу.

Джаушщэу зэгуримылэ-зэмызэгъ зезэ-рэхъэм хэтхэзэ, аклыбклэ тидзэхэр къаклэ-хъагъэх. Зы куп шыхэм атесхэу псыхъом зэпырысыкълыхэу игъо ифагъэх. Къэна-гъэхэм зыкъамыгъэу, зыдаори, зэзаохэри шлунклым арымыгъэлъэгъоу зызуалэрэ заушъагъ. Ау къэзыухъурэигъэ дзэхэм къалэклэлын алъэкыгъэп — нэфшъагъом ялашэхэр мээ гъунэм пэмычыжъэу къы-щызэтыратакыоу аублагъ. Командирым-рэ илэпылэгъухэмрэ зырызэу къыраша-лэхэмэ, алъэкъуацлэхэр, ялэнаглэхэр зэ-хафхэзэ, куп-купэу зэхэгъэуцагъэх. Сэ-лэтхэр шымэ атесхэу къаухъумэхэзэ Кош-хъаблэ къафыгъэх...

«Хэбзаклэр» лашэрэ утынрэкълэ «псэ-хэхыр» ягъусэу полицаймэ ильэсныкъоклэ зыщалыгъыгъэ унэм къырафыллагъэх.

(Джыри къыкълэыкълэуишт).

Щыфхэм ашлэным пай

1. Сыда диспансеризациейем кыкылы-рэр?

Диспансеризацияер — цыфым ипса-уныгъэ гъэпыгъэгъэным, узхэр къемы-утэлэнхэм, хэужыныхъэгъэ узхэм, сэкьатныгъэм къакегъэгъэгъэным, щы-лакълэу цыфым илэр нахышлу шлы-гъэным япхыгъэ лфотхъабзэхэр арых.

2. Сыд фэдэ гухэлъ ялэу диспансе-ризациер зэхашэра?

Узхэр, пстэуми апэу гу-лтынтфэ ыкли онкологие узхэр, къяутэлэгъэхэ къодыеу къыхэгъэщыгъэнхэм, игъом ялэзэнхэм ыкли цыфым ипсауныгъэ изытет нэужым лъыпллэнхэм япхыгъэ лфотхъабзэхэр зэ-шлуахынхэм пае ар зэхашэ.

3. Хэта диспансеризацияе тедээр зищыклагъэр?

лоф зышлэрэ цыфхэр ары зищы-клагъэр, сыда плэм ахэм япсауныгъэ изытет епхыгъэу щыт тикъэралыгъо иэк-номикэ изыпкъитыныгъэ.

4. Диспансеризацияе тедээр шлокълэ имылу зэхэщэгъэн фаеу щыта?

Ежъ цыфхэм яшлоигоныгъэ тетэу ар гъэцклагъэ мэхъу, бэклэ ар зэлытыгъэр цыфым культуруу хэлъыр, ипсауныгъэ изытет ренэу лъыпллэ зэрэшлоигоу ары. Диспансеризацияер цыфхэм ящылакълэ нахышлу шлыгъэнымкълэ къэралыгъом иполитикэ изы лэхъэу щыт. Арышъ, лоф зышлэрэ цыфхэм япсауныгъэ изытетклэ, джащ фэдэу диспансеризацияе тедээр зэхэ-щэгъэнымкълэ пшгъэдэкълэжъ зыхыгъэр муниципальнэ районным иадминистрации, учреждениехэмрэ предприятиехэмрэ япа-щэхэр арых.

5. Диспансеризацияе тедээр тыдэ щыпкълун плъэкълышты?

Щыфыр зыщыпсэурэ чыплэмкълэ поли-клиникэм е зыхыгъэ поликлиникэм ар щигъэцэкълэн ыльэкълышщ. Ащ нэфэшъхъа-фэу лофшланлэм псауныгъэм икъэухъу-мэн иучреждение зээгъыныгъэу дишлы-гъэм тетэу (график гъэнэфагъэм тегъэп-сыхъагъэу) ар зэшлуахы.

6. Сыд фэдэ врач-специалистха къяплыхъэрэр, сыд фэдэ уплэкълун-ха ащ къызэлъиубытыгъэрэр?

Мыщ фэдэ специалистхэр арых: тера-певтыр, неврологыр, хирургыр, оф-тальмологыр, эндокринологыр, урологыр

(хъульфыгъэхэм), гинекологыр (бзыль-фыгъэхэм).

Уплэкълун лъэпкъхэм мы кыкълэлы-кълэхэрэр ахэхэхэ: флюорографир, маммографир (бзыльфыгъэхэу ильэс 40-м шлокълэгъэхэр), электрокардиогра-фир, лымрэ гъутхъапсымрэ янализ, лъым глюкозуу хэлъым, джащ фэдэу он-кологие узым ягъэунэфынклэ, лъым хо-лестеринэу хэлъыр зэгъэшлэгъэнымкълэ анализ зэфэшъхъафхэр.

8. Сыда диспансеризацияе тедэзмкълэ мы специалистхэр анахъэу къызыкълэ-хахыгъэхэр?

лоф зышлэрэ цыфхэм нахыбэрэ къяутэллэрэ узхэм къапкъырыклхэзэ ар агъэнэфагъ.

9. Адэ нэмыклэ специалистхэри мыщ хэлэжъэн фитха?

Хъау, хэлэжъэщтхэп. Специалистхэр агъэнэфагъэхэу щытых. Ау, зигугъу къэтшыгъэ уплэкълунхэм ауж, идиагноз нахь гъэунэфыгъэным ыкли елэзэнхэр аублэным пае пациентыр нэмыклэ специ-алистхэми ауплэкълун алъэкълышщ.

10. Псауныгъэм икъэухъуымэн фэгъээзгъэ учреждением ащ фэдэ специ-алистхэр икъоу имылэхэмэ сыда ашлэштыр?

Арэушщэу хъумэ, муниципальнэ е нэмыклэ къэралыгъо учреждениехэу мыщ фэдэ медицинэ лофшлэнымкълэ лиценzie зилэхэм зээгъыныгъэ адешлы.

11. Сыд фэдиз уахъта ыхышщтыр диспансеризацияе тедэм?

Хабзэ зэрэхъугъэмкълэ, охътэ гъэнэ-фагъэм цыфхэр ауплэкълух ыкли къяп-лгъынэу щыт врач-специалистхэм алъэкъуацлэ, ацлэ, ятацлэ, уахътэу зыщяп-лышщтхэр ыкли кабинетхэу а врачхэр зычлэсышщтхэр атетхагъэу тхъапэхэр алэклагъахъэх е макъэ арагъэлу. Гуры-тымкълэ сыхъати 6 — 7 (зы лофшлэгъу маф) ащ пстэумкълэ пэлухъэрэр.

12. Пстэуми апэу диспансеризацияе тедээр сыда зышаублэрэр?

Пстэуми апэу шъузэкъллэн фэе вра-чым ыцлэклэ къышъуэлэклэхъащт егъэб-лэгъэ тхылъэу а врачым ыльэкъуацлэ, сэнэхъагъэу илэр ыкли кабинетэу зырысэр зэртыхагъэхэр ары. Врачым амбулатор-нэ картыр къышъуитышщ, джащ фэдэу ла-

бораторнэ ыкли функциональнэ уплэкъ-клунхэм атэгъэпсыхъэгъэ тхылъри (на-правление) къышъуитышщ, зэкълэлы-кълэ гъэнэфагъэу мы лофым илэштри игъэклотыгъэу къышъуифлотэщт.

Пстэуми апэу процедурнэ кабинетым щежъугъажэмэ нахышлу, ащ биохими-ческэ уплэкълунымрэ онкомаркерымрэ апае лъынтфэм лъыр щыхащышщ. Нэ-ужым клиническэ анализым пае шъулэ-хъуамбэ лъы хащышщ. Анализхэр тэрэ-зэу хъунхэм пае гонэклэу шъукъэклон фае.

13. Сыда анализхэм ятынкълэ уплэкълунхэр ублагъэхэмэ зыкълэна-хышлур?

Сыда плэмэ лабораторнэ ушэтынхэм яклэуххэр къалэклэхъажынынхэм пае уахътэ ищыклагъ. Врач-специалистхэм пациен-тыр къаплыхыгъэ нэс, анализхэр хъазыр хъуштых ыкли врач-терапевтым а мэфэ дэдэм клэухыр къышъуиложышщ.

14. Сыд фэдэ уплэкълунха ахэм къаклэлыкълэхэрэр?

Лабораторием ыуж рентгенологичес-кэ кабинетым шъуклон фае, шъубгъэ флюорографии ащ къышъащышщ. Илгэ-ситлу горэмкълэ узэклэлэбжэмэ ар къы-шъуфащыгъагъэу щытмэ, ар къафэ-шъухъ. Ау зыщыжъугъэгъушшэ хъушщтэп жъэгъэузыр къызэуххэрэм япчыагъэ зэр-эбэр ыкли ильэс къэс флюорографир шъушлымэ зэрнахышлур.

Бзыльфыгъэхэу ильэс 40-м къехъу-гъэхэм маммографир ашлын фае. А зы мафэм уплэкълунхэр шъушлымэ фаеу зэрэхъурэм зыкъешъумыгъэгъащт, бзый-хэм язэрар ащ фэдизэу къышъокълышщтэп.

ЭКГ-р къышъуфащыным пае зыфы-тебгъэпсыхъанэу, зыфэбгъэхъазырынэу ищыклагъэп, ищыклэгъэ закъор кабине-тым учлэхъаным ыпэклэ тлэклэу зыбгъэ-псэфыныр ары.

Зигугъу къэтшыгъэхэр зышъушыхэрэ нэужым врач-специалистхэм: невроло-гым, эндокринологым, офтальмологым, хирургым адэжъ шъуклон шъульэкълышщ.

15. Диспансеризацияе тедэм сыда икълэухыр?

Уплэкълунхэмрэ врачхэр къызэряп-лыгъэххэрэ клэухэу афэхъугъэхэм ялы-тыгъэу япсауныгъэклэ купэу зыхахъэхэ-рэр къагъэнафэх: а 1-рэ купым — зип-

сауныгъэ зэщымыкъуагъэхэр; я 2-рэ ку-пым — зипсауныгъэ зэщымыкъуагъэхэу, ау зэщыкълэнымкълэ щынагъоу щыт нэша-нэхэр къызхагъэщыгъэхэр (тутын ешъо, башэ къешчэчы, лъым холестерин башэ хэлъ, нэмыклхэр); я 3-рэ купым — поликлини-кэм джыри анализхэр щызытыгъ, къыз-щызэлэзэн фаехэр; я 4-рэ купым — ста-ционар шылкълэм тетэу зэлэзэн фаехэр; я 5-рэ купым — джырэ уахътэм диштэрэ медицинэ лэпылэгъу ин зищыклагъэхэр (гушылэм пае, аортокоронарнэ шунти-рованиекълэ заджэхэрэ ыкли нэмыклэ опе-рациехэр).

Ипсауныгъэ изытетклэ я 2-рэ купым хагъэхъэгъэ пациентым псауныгъэр нахь гъэпыгъэгъэным фытегъэпсыхъэгъэ лоф-тхъабзэхэр игъо фальгэгъух, я 3 — 5-рэ купым хахъэхэрэр джыри анализхэр атын-хэу е ялэзэнхэу агъаглох. Врач-терапев-тым клэух зэфэхысыжъыр ешлы ыкли диспансер шылкълэм тетэу альпыллэнхэу зэрэщытым фэгъэхыгъэ тхыгъэр гъусэ фешлы. Я 3 — 5-рэ купым хахъэхэрэм альпыллэнхэм пае хэужыныхъэгъэ уз зилэхэм зэрялэзэхэрэ программэм диш-тэу ящыклагъэр арашыллэ.

16. Участкэ терапевтым сыдэушщэу уплэкълуным икълэуххэр къылэклэ-хъажэхэра сымаджэр чыплэу зыщып-сэурэм емыпхыгъэ поликлиникэм ахэр щитыгъэхэмэ?

Врач-специалист пэпчэ уплэкълуным икълэуххэр диспансеризацияер заушъыгъэм ыуж мээзэ палъэм къыклоцл алэклэгъэ-хъажых. Ахэр лыкълэ гъэнэфагъэ горэм афехъыжых е почтэклэ агъэхых.

17. Адэ ежъ сымаджэм а уплэкълунхэм яклэуххэр сыдэушщэу ыгъэ-унэфынхэу хъура?

Врач-специалист пэпчэ зэплыгъэм узэу къыхыгъэгъэгъэр пациентым риложын, зэришлэфыллэн фаехэр икъоу лыигъэлэсынхэ фае. Участкэ терапевтым пациентым апэрэу къыхагъэщыгъэ узыр, диспансер шылкълэм тетэу лыпллэнхэ, учетым хагъэуэцион зэрэфаер, лофтхъаб-зэхэу дызэрахъаштхэр, ипсауныгъэ изытет зыпкъ нахь иуцожыным пае ищыкла-гъэхэр икъоу гурегъаглох.

Зэрэдунаеу афэлъэлуагъэу...

Бжэдыгъу къуаджэхэу ЕдэпсыкъоякIэр, Едэпсыкъо-ежъыр, Лахъыкъуай (20-09-1970 ил.), Къээныкъо-якIэр, Къээныкъоежъыр, Шэбэнхъабл, Шыхъанчэрые-хъабл (20-02-1974 ил.), Ленинхъабл, Нэчэрэзый (29-12-1976 ил.) «Краснодар псы ІыгъыпIэкIэ» зэджагъэхэм ишIын нае агъэкощыхэ зэхъум, цIыфэу мыхэм ащыпсэуштыгъэхэм ащымыгъуишэжъыр хъзабэу, къи-нэу ащэчыгъэм фэгъэхьыгъ.

2010-рэ илээсэу кIорэм игъэт-хэ мазэхэм жьы стырзуу зэкIа-гъэблагъэм фэтагын кыхахIэ-жьи, гъэмэфэ мазэхэм къафа-дзыжыгъэм фэдэу, дунаир мэ-сты. Термометрэр градус 40-м шхъарефы. Цыфи, псэушхыи, кьолэбзыуи жьы стырым ажэ зэкIигъэзыгъ. Чыг пкIэшэ шхуантIэхэми афэмыщIэу загъчэрэгъу, уц къекъэгъакIэ-хэри замыштэзэ мэгъужьых. Чыопсэу цыфхэм аушхъакIу-гъэм ышэо хэпшыкIэу кызы-окIыгъ. Къалэм екIурэ асфальт-гъогум машинэхэм зэрэфэу шхъащыг жьы жьоркъым бен-зин зэхэгъэкIухагъэу моторхэм афэмыгъэстэу кырауицIы-кIыжырэм ыми кыхэхъо-жыгъэшэ, тхъабилхэр екудэ. Машинатхэм хэлъ апчыр зэрэ-пщэхэу ащ къиорэ жьы стырым кызыдырихэрэ орыжыпс-шэугъамэм пфэмыхъоу зыу-гъэплъыхы. Бэри пэмылгъэу ІэрышI хы шIор гуиш-гохы-джэу уанэу кьеуцэ. Ащ иор етIэпсхэм джэгуалъэ ашыгъэхэу чэтэщ набгъуи, унэ кIэсэни, тхъ-олгъэ бэши мары зэрэдзэх. ГукIэгъу шыгъгъэхэу псы тхурбэ куашгъэхэм ахэр кыхахIыгъ. Мары сшыпхъу иныхъапи — ынапIэ сысыжырэп... Мары пхъэнкIыпхъэри, пхъэнтIэ-кIушыхъэри, пIэстэ бэлагъри... Мары сятэжэ ипхъэкъуатIэ-ныкIошъу хуэгъу нэпкъым кье-дысы... Щэмэдж шIыгъакIэм ыкIи кыхахы... Гукъэо IашкIэр чыишхъэм кьетIысхъэ...

Нэхъой къуаджэхэу хычIэ ашыгъэхэр нэпсы шыугъэхэм кыхахIэджыкIых, нафэу сапашъ-хэ мары кьеуцох... ХъэкIэ тын-чыплэхэу адыгэ шагухэр сад кьэгъагъэхэм гушхоу кыхахI-лых. Къуаджэр зышхыцэу урам шьомбгъошхор Пшыщэ инэпкъ пагэу рекIокIы. Къоджэгум ура-мыр зышхыцэуштыгъ, янасып-гъогу кыхахыгъахэу, зэмпылгы-жыхэхэу, анэу ихыгъэу урамы-бгъуитIур пагэу зэгокIых. Баши темышIэу «Насыпым сыда епшIэщтыр, зыдэбгошын уимы-Іэмэ?» аIуи зэгыижыгъэхэу, зэпэгушIуатэхэзэ зэгольэджыкIы. Охтэ гъошэгъум кыхыгъэ шьофым нэхъоуеу кьоджэгум зышхыцэуштыгъ. Адыгэ лъэп-къым кьекIурэ лъагъохэр мыщ шызэIокIэх, лыпкъым иуцохэ-рэм ягъэшIэ гъогуи мыщ шы-рагъажэ.

Тыгъэнэбзыйхэм яIэпэ дзыгъо атэкъэ Іо макъэмэ кыагъэуэфы. Нэфылэ ордэм сакъэу зIэти, кьэгъэгъэмэ ІэшIухэр кызыр-ищэки, чIыбзыу ордэхэм захи-гъэкIухыи, пIэшхъагъ фабэхэм якIошпыллагъ, япкIыхэ дахэхэм афэсакъыпэзэ, пчэдыжъ чыери-лыгъэкIотагъ. Ау хэт зэхихыгъа е ылъэгъугъа пчэдыжъ нэф-лым кьыдэмыгъэджэу кьоджэ-лэжъакIор чыеу шылъэгъэу?! Мары мэкъэнчъэу пчъэр кызы-Іуи, Алахъ закъом шыгъхур

пигъохэ, лIыжъ жэкIэфыр ша-гум кьыдэхэ. Ыкъомэ тIэкIу шIагъэми зальэхинагъэр, хъыз-мэт Іофхэм агъэгумэкIэу былым ІыгъыпIи, мэкъу шылъыпIи, чэуи, кьэлапчыи, сад гъэкIыгъи кызыпекIухы, лэжъэкIо нэ чан-хэмкIэ кызыпепIыгъэх. ИкIэлэ пIугъэхэм яIэ псэукIэм кыгъэ-гушхуагъэу ыпэкIэ тхъуагъэхэр кышIохъулаблэх, фабэу ыIуп-шIэхэми шхыпэр арэчъэ...

Чыг тхъэпэ шхуантIэхэмкIэ шъабэу Іушгъашгъэмэ, пчэIух макъэкIэ тIэкIуи пчэуIуэ, пчэ-дыжъ нэфшгъагъор къуаджэм кьыдэхэ. Гуашгъэм ичые лъэшэу фэсакъэу нысэкIэ цыкIури унэм кьекIошпы. Насыпыр ыпэшъ, жьым ар зэрехъэ: шагур кып-хъэнкIи, хэкIыр Іуиыхъыи, чэт псышгъуалъэхэм арыгъэкIыхыи, шалъэр ыпхъуати псыхъэ ежъагъ. Псынэм пылъ шхъэхур шалъэм кьылгъэхэ, иIлапIэшъ, ар пы-тэу бгъапэм чIеубыгъ, залажэу аIоу заушгъафепэми, хъаблэр кьагъаджэзэ, псынэчIэ чыIэм езэрэгъэкIух. Яжъынч макъэ шIульгъур шэблэшъ, гоу зы-лыIэххэрэр кызыэкIагъаблэх. Такъикъ заулэкIэ псыкIэ ушгъа-гъэу нысэкIэ Іапшгъэм шалъэр шэласэ. Псы кьэбзэ чыIэр шъу-алъэм из ешIы, чэтэщ пчэу бгъу-зэр нысэм кыIуехы, шагубзыу купыр ащ кыретIупшы. Чыгъер зыпадзэу чэт-тхъахэгъэм чэтэщ Іупэм зышаутхыпкIы. Ячъыйи икIоу афэмыбгынэу, джау шэ-пIаохэмэ, тIэкIу хэкIорыкIэхэзэ, псычэт купыр орыжыгъэм ежъагъ. Къазхэр зэджэжъи, зыкIалы-тэжъи, кIыйхи, залэти Пшыщэ ипс кьаргъо зыхатэкъуагъ. Бзы-ужые цыкIухэм, сабий джэгъ-лэхэу, чэтхэм яшхэгъум закъы-хатакIо, шкъуныр кьатэкъумэ, ялахъ апхъуатэ. Ныбэ нэкIыгъэм кырифыжыгъэхэу кьандж бгъэ-гуфхэри мары кьэсыгъэх. Іусэу аухырэри амылгъэгъужэу, ныбэм илэIуи зэхамыхъжэу, пчэдыжъ кьэбархэр зэтырапхъанкIэу зэрэ-зетеплгъэхэу ахэр фежъагъ. На-хъыбэ зышIэрэр язэрэмыгъашIэу моу пкIэтэ-лъагъэхэмэ, экшошъо-ожхэзэ, кьэбар шхъэфхэми алгы-Іэсыгъэх... Бгъэгъужыгъэхэм, сыдэу зэгүлэхэ, кьэбарэу ашIэ-рэр афэухыгъэп, шхъуанэу кьа-тыгъэми шыщ алуфагъэп.

...Къоджэ урамыр былым Іэхогъум жъажэу кьебгынэ. ШкIэ цыкIу гусалэмэ ябыу ма-къэ чэмхэр хэпшыкIэу тIэкIурэ еIажэ. Ау уц шхъонтIамэр кьазэрэахIау, гусэлэ макъи кы-рамьдэжжэу, быу джэ лэIуи алгымыIэсэу, якIо хэпшыкIэу ахэм хагъахэ. Зэ кьахъулагъэм гу зэралъатэу, сабий хабзэшъ, шкIэ цыкIу купри псынIкIэу мэлэсэ, баши темышIэу пкIы-хъэпIэ ІэшIум ахэр хелъасэх.

КIэлэ ныбжыкIэу кьэзыпщэ-гъакIэр, зэрэчыгъэм теукIы-тыхъэу, Іэхогъум гузажъоу ичэм кIэлъефы. Чы шхъонтIэ кIыхэр кызырэхъакIы, губжыгъэу чэ-

мым лъэшэу теуо. Ау кIэгъо-жыгъэу чэмым теуIэ, «кIо, кIо, сидахэ!» — регъэлъэкIоны. «Псэушхъэу пIугъэу о кып-шыгъугъэм адыгэ шэна ыл бгъэ-узыныр е жьалымыгъэкIэ удэ-сэуныр!» ЗэрэгужъуагъэмкIэ агъэмысагъэми, лъэпкъ нэша-нэшъ ащ игъэпсыкIэ, лIыжъхэр фэрэзэхэу кIалэм кIэлъэплъэх.

Онджэкъ Іугъом гур ыгъэ-тынчэу мамыр лъагъор огум пхырешы. Зэрэдунаеу афэлъэ-луагъэу сэбахъ нэмазыр ныом еухы. Дыхухэ кьабзэм кы-зыфишгъэхэу, тыгъэнэбзыйхэм яIыкIо лъапIэу мэфэ рэхъа-тыр къуаджэм кьыдэхэ...

...Джэнэт къуапэу Шэбэнэ-хъабла, лIыгу псыхъапIэу Едэ-псыкъуа, бэрэчэт лъапсэу Нэчэ-рэзыя, акъыл лэжыпIэу Къээ-ныкъуа, мамыр шылакIэм ищы-сэ папIкIэу Лахъыкъуа — тара сикъуаджэр, слъэпкъ икье-жъапIэр?! ГъэшIэрэ пшыпIэу Тхъэм кьаритыгъэу, намыс лъапIэм иухъумахIохэу мыхэр тя-тэжъхэм кьытфыщанагъ. Адыгэ къуаджэхэу хычIэ ашыгъэхэм сырагъэзыгъэкIи сахэдэшъ-у-цтэп, кьэлэ зтеткIи ашыщ сь-жыпщтэп! Зым сыкышхъэу, ад-рэм сыщеджэ, мыдрэм сянэжъ Іэ кысшыщэфэ, шхъэгъусэ сфэхъуштыр модрэм шысфапIу. Ныбджэгъу-шъоогъэхэу сигъэ-шIэ пкъэххэр мы кьоджэ бгъа-пэхэм якIэлэ пIугъэх. Тидэ шъу-хъугъа, сикъоджэ дышгъэхэу сынэгү кIэмыкIхэрэр, сыгу зы-фэузэу чыер стезыххэрэр, спсэ шыщ хъугъэу сэ сыгу имыкI-хэрэр?!

Ным ишIульгъэу сабий блэлъбырэп, лIыгур гъошагъэ-ми лъэпкъылыр кIодырэп! Мамыр шылакIэр зигъэшIэ напэу адыгэ къуаджэхэу хычIэ ашыгъэхэр, слъэ сытетыфэ сыгу шъо шъуилъын. намы-сы лъапIэр шъуигъэшIэ шъуа-шэу дунэе гъогум шъо шъу-тетыгъэшъ, сыгу кьытеофэ санэIу шъуитын! Уахъгэр кьыстекIоу напIэр шIуе-фэхми, спсэ зыкIи семыблэу, сикъоджэ гупсэмэ псэпэт сакъэуи кьафэзгъэнэн!

КъыхэлукIына чIыбзыу оредыр...

... КъэIу джэмакъэ. Сынэгү кIэмыкIрэ сикъоджэ гупсэхэм гомылу макъэм сакъыдешыжы.

Хы шIоркъ ІэрышIыр псы шугъэ тIопсыхэр зэбгыриут-хэу кьэджэ, кьэгъоргы... Чыопс псы кьабзэу Пшыщэпс гъуантIо ащ хэслъэгъонэу сыгуи кIэнэ-цы. Гугъэр кьыстекIо... Ащ сызыфешэ... Ащ секъудыи... ІэрышI хы шIоркъым инэпкъ сылохъэ...

Хы ябгэр Іэлэу, зыриутэкIэу сэ кыспэгъокIы. Нэпкъэу сы-зытетым ар гъуахъоу кьедысы. Ышъэ икIыгъэу, псы шIоркъ орхэм аригъэтхъалэу шIоипс шугъэр ащ кьыжэхекIэ. Лъфы-гъэм «ышхыжэрэ» ны насыпын-чъэу ІэрышI нэпкъри шъэфэу мэ-гырзы. Абгынэжыгъэу ныгу кIо-дыгъапэр нэпсыцэ пшIтагъэхэм зэратхъэлэжъэу, такыр-такырэу нэпкъэу зэхэзырэр пыхъэзэ псы шIоркъым зыхелъэшъоужы. НыкIошъу-ныкIостхъэу чы-гыжъ лъэпсэнчъэхэр, цэпэжъ кьутафэхэу хыIум кьылопсых...

ДжэныкIо машIоу сянэжъ зыIусыр зао хэмэгъу сшIуагъэ-кIосагъ, чыиф унэу сятэ ышIы-гъэр укI кьыхъыхъэу сшIуагъэ-тэкъуагъ. КьысэмыупчIыжъхэу гугъэр сIэклахы — лъэпсэнчъэ сэхъу... Сшыпхъу икьэгъагъэхэм нэкIэ салъэхъу — ахэр слъэ-гъужьхэрэп. Акэцэ мэ ІэшIум сэ сыкIэхъопсы — ар кысэужы-рэп... Седжэ сянэжъи, сяджэ сятэжъи, гъунэгъу лIыжъхэми — джэуап зэхэсхырэп. ЕджэкIо цыкIухэм яорэд чэфхэм сафэ-зэщыгъэу сыкIэдэлукIы — стхъакIумэ кьыложырэп...

... КъыхэлукIына чIыбзыу оредыр ешъокIо купмэ ягъорг

макъэ?! Хэплъэгъоужына Пшыщэ ипс кьабзэ шIоилъэ хъугъэ ІэрышI хы шIор-къым?! Бетон гъэчыгъэр зыгъх ил кьэхалъэхэм гъэрэу псэ тхъапша гырэу ачIэ-лпыр?! Гупсэ кьэхалъэхэм ятIысылIэни кьэнэтIэхэхэм Іэ ащифэным гукIэ кIэнэцIэу нэбгырэ тхъапша нэпкъым джы тетыр?!

Шыкур зимыIэу нэцIэбгэ ку-пэу, мылькум игъэрхэу мыр язы-гъэшIыгъэхэм афэд ишэнкIи яхы ІэшIыгъи. **Ащ тшIуегъэкIуасэ** джэныкIо машIори, сабий шхы макъэри. **Дунаим хечы** пса-уныгъэ лъапсэри, дыухъэ кьаб-зэри. **Екьутэ** лъэпкъ саугъэтхэри, типIоблэ хъупкьэхэри. **Егъэшъу** чыгъэе мэзри, псынэпс кьар-гъори. **Екьузы** сад гъэкIыгъи, губгъо бэгъуагъи. **Зэрехъэ** ку-шъэпкъ бэщыри, ныбжыкIэ нэп-сыри. **ІокIуадэ** адыгэ шэри, бзыльфыгъэ напэри. **Шхъащыг** мэкъэнчъэу пшъашгъэм игъыб-зи, ныхэм ябгыбзи. **Хъугъэ** ешъокIо кIуапIэ, шIой угъоипIэ...

Тидэ шъушыIа, кьоджэ бэ-рэчэтхэр хычIэ зышIыгъэхэр?! Нафэм игъэрхэу, гугъэм ип-шылIхэу, мэкъэнчъэ гыбзэр нэпсэу кьахъэхэзэ, унэгъо тхъапша лъэпсэнчъэ шъу-шыгъэр?! Тидэ шъухъугъа, лъэпкъ чIыопсыр кIодыпIэ лъагъом тезытIупшхъагъэ-хэр?! Шъо шъузыпIугъэхэр чIыопс гъэкIолдха, лэпкъ укIахIа, зышъэ икIыгъэ былым тыхахIоха?! Тидэ шъукыкIи?! Хэт шъукыт-фихыи?! Іэшъэ жьалымкIэ лъэпкъым ыгу шъыпкъэ шIоипс уцупIэ кьыжъугъэу-цагъ, тиунэ лъакъохэр ащ ычIэ шIои кьэнэтIэхэхэу кьытфычIэшъутIагъ... Джы тидэ шъухъугъа?! Мылъкур ижъугъэкъуи «зычIэжъу-гъэуагъа», «шъуукIыгъэжъи» хым шъуишIыжыгъа, шъу-шIагъэр шъушIомакIэу хъа-уи шъошъыгъуа!?

Шъуаплъыжъ шъукъакIуи псыхъопс кьабзэу шъуушIо-игъэхэм, шъугу фэдэкъабзэу шIоркъыи шъо шъушIыгъэхэм. Шхъащытэп ащ шъуишIыгъэу жъуагъуи, шъуцIэ зытетхэгъэ шыгъу пхъэмбгъуи Іутэп. Ау шъушIошъ шъо жъугъэхъу, сэ сышIэлфэ саугъэт гохы-джэу, хэти хылагъоу, ІэрышI хы шIоркъым иор джэгуалъэу хэлъыщт нэпэнчъэу ащ шъо шъунапэ!

КЪЭЗЭНЭ Юсыф.

